

Της Ρένας Σαμαρά-Μάινα*

Ιωάννα Ντούμπρου,
«Αρκτικός»,
εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα 2024,
σ. 248

*Η Ρένα Σαμαρά-Μάινα είναι φιλόλογος, διοργανώνει και συντονίζει τη Λέσχη Φιλαναγνωσίας Κομοτηνής και επιμελείται τη ραδιοφωνική εκπομπή «Με αφορμή ένα βιβλίο», στην ΕΡΤ Κομοτηνής. Κείμενά της έχουν δημοσιευθεί σε διάφορους λογοτεχνικούς ιστότοπους. Ο τίτλος της στήλης, «Σκαρφαλώνοντας λέξεις», προέρχεται από τον στίχο του Γιώργου Σεφέρη, «σκαρφαλώνοντας λέξεις με μια ανεμόσκαλα».

«Σκαρφαλώνοντας λέξεις»

Στον Αρκτικό, εξερευνώντας τα όρια της ανθρώπινης φύσης

«... αν πας στον Αρκτικό, είναι δύσκολο να συνεχίσεις να ζεις όπως πριν. Κάτι αλλάζει, μετακινείται, δεν ξέρω αν φταίει η απεραντοσύνη, οι πάγοι ή η σιωπή. Είναι κάπως σαν να έχεις πάει στο φεγγάρι. Τι κάνει κάποιος που γύρισε από το φεγγάρι;»

Σ' αυτό το συμπέρασμα καταλήγει η πρωταγωνίστρια του νέου μυθιστορήματος της Ιωάννας Ντούμπρου, όταν πια θα έχει επιστρέψει από την άκρη του κόσμου, το μέρος που επέλεξε να επισκεφτεί με τον σύζυγό της. Μια γυναίκα κι ένας άντρας, λοιπόν, που έχουν περάσει τα εβδομήντα, αγαπημένοι αν κι αταίριαστοι φαινομενικά, αποφασίζουν ένα ταξίδι με πυρηνικό παγοθραυστικό στον Αρκτικό Κύκλο.

Την ιστορία τους, όπως και το ταξίδι τους, το μαθαίνουμε από τη σύζυγο, που είναι και η αφηγήτρια. Μας παίρνει από το χέρι και μας ξεναγεί όχι μόνο στους σταθμούς του οδοιπορικού τους μέχρι τον προορισμό τους, αλλά και στον δικό της κόσμο. Μάλλον αυτή είναι αγαπημένη θεματική για την Ιωάννα Ντούμπρου, γιατί και στο πρώτο της μυθιστόρημα «Βορινή παραλία» (εκδ. Πατάκη, 2019, με το οποίο ήταν και υποψήφια για το βραβείο πρωτοεμφανιζόμενου στην πεζογραφία του περιοδικού «Ο Αναγνώστης»), πάλι πραγματεύεται το ταξίδι ενός ζευγαριού στο εξωτικό νησί της Chimera. Μόνο που εκεί η πρωταγωνίστρια έδειχνε απρόθυμη να αφηθεί στη μαγεία του εξωτικού ταξιδιού και ακινοτοποιούσαν, εστίαζε στα πράγματα καθαρά από τη θέση του τουρίστα. Ο «Αρκτικός» όμως μοιάζει με το αντικαθρέφτισμα της «Βορινής παραλίας», πρόκειται για ένα ταξίδι που γίνεται η θρυαλλίδα για αποκαλύψεις κι εκμυστηρεύσεις, ενώ οι ήρωες ανακαλύπτουν πάντα κάτι που αρχικά τους διέφευγε. Στην περίπτωση μας, η πρωταγωνίστρια-αφηγήτρια υπερνικά οποιαδήποτε συνθήκη θα μπορούσε να της στερήσει το όνειρο και, ξεδιώχνοντας μέχρι τελευταίας ρανίδας το συνταξιοδοτικό πρόγραμμα που πλήρωνε μια ζωή, κάνει ένα δώρο στον εαυτό της και τον σύζυγό της.

Το έργο έχει καθαρά μια μεταμοντέρνα γραφή, αφού εκτός από τις σκέψεις, τους στοχασμούς, τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς της πρωταγωνίστριας για διάφορα ζητήματα, που θα τα δούμε διεξοδικότερα παρακάτω, υπάρχει μια πληθώρα πραγματολογικών πληροφοριών. Μέσα από το βιβλίο αυτό ο αναγνώστης σίγουρα διαμορφώνει μια εμπειριστατωμένη άποψη για την εκδρομή με το πυρηνικό παγοθραυστικό, αφού αναλύεται με κάθε λεπτομέρεια, για το ίδιο το πλοίο, αλλά και για μερικά ακόμα πλοία-φαντάσματα που κάποτε έκαναν το ίδιο ταξίδι, όπως για παράδειγμα ο προκατόχος τους, ο Λιουμπόβ Ορλόβα, τα οποία όμως τώρα πια έχουν εξαφανιστεί. Πληροφορούμαστε ακόμα, με εξονυχιστικές λεπτομέρειες, για το ζωικό βασίλειο που ζει στον Αρκτικό, διαπιστώνουμε κι

εμείς (όπως η αφηγήτρια) ότι τους Εσκιμώους τους λένε πλέον Ινουίτ.

«Γιατί "Εσκιμώος" σύμφωνα με μια ετυμολογική θεωρία θα πει "αυτός που δένει τα παγοπέδιλα" και σύμφωνα με μια άλλη θα πει "άνθρωπος που τρώει ωμό κρέας". Όμως "Ινουίτ" -ο ενικός του Ινουίτ- θα πει σκέτα "άνθρωπος" που είναι, όπως και να το κάνουμε, πιο ωραία λέξη».

Μελετούμε λίστες με ονομασίες του κιονιού (50 διαφορετικές λέξεις υπάρχουν για το κιόνι-"aqilokor" η αγαπημένη της αφηγήτριας, δηλαδή κιόνι που πέφτει απαλά, "chachat", θα έλεγα εγώ, κιόνι που στροβιλίζεται και σε τρελαίνει). Με αφορμή τις λέξεις για το κιόνι, η συγγραφέας επεξεργάζεται λίγο περισσότερο το θέμα της γλώσσας και τον τρόπο που αυτή επικοινωνεί με την κουλτούρα, αλλά και το περιβάλλον ενός λαού. Όμως, το στίκιμα της συγγραφέας δεν νομίζω ότι είναι ο μετασχηματισμός της πληροφορίας σε λογοτεχνία. Διά της αφηγήτριας της Ντούμπρου καταθέτει τους φιλοσοφικούς της στοχασμούς για τη ζωή και τον θάνατο, τον έρωτα, τα γηρατειά και τη νεότητα, ενώ κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για το μέλλον του περιβάλλοντος, αλλά και τον ρόλο των ανθρώπων στη μέχρι στιγμής καταστροφή του.

Ενδοχρόνως, όλα αυτά μπορεί να σας φαίνονται υπερβολικά πολλά για να χωρέσουν σε ένα βιβλίο, σας λέω όμως ειλικρινά πως βρίσκουν τη θέση τους στο μυθιστόρημα χωρίς να φαίνονται ανένταχτα στην ιστορία, χωρίς να γίνεται επίδειξη γνώσεων ή να ελλοχεύει ο κίνδυνος του διδακτισμού. Καθetti είναι οργανικό κομμάτι της αφήγησης, είναι οι φιλοσοφικοί στοχασμοί μια γυναίκας, που με την ίδια άνεση τη μια στιγμή μας ξεναγεί στην Αγία Πετρούπολη με εξονυχιστικές λεπτομέρειες και μετά από λίγο διερωτάται για το μέλλον της σχέσης της με το σύζυγό της ή κάνει μια αναδρομή στην αρχή της γνωριμίας τους. Που με αφοπλιστική ειλικρίνεια διαπιστώνει τα ελλείματά της ζωής της, τις αδυναμίες της, τα ακυρωμένα της όνειρα.

Για να μπορούσε κι εκείνη να καταγράψει λεπτομερώς την καθημερινότητά της, κρατάει ημερολόγιο. Είναι ένας τρόπος να δώσει

«Με αφορμή τις λέξεις για το κιόνι, η συγγραφέας επεξεργάζεται λίγο περισσότερο το θέμα της γλώσσας και τον τρόπο που αυτή επικοινωνεί με την κουλτούρα, αλλά και το περιβάλλον ενός λαού. Όμως, το στίκιμα της συγγραφέας δεν νομίζω ότι είναι ο μετασχηματισμός της πληροφορίας σε λογοτεχνία. Διά της αφηγήτριας της Ντούμπρου καταθέτει τους φιλοσοφικούς της στοχασμούς για τη ζωή και τον θάνατο, τον έρωτα, τα γηρατειά και τη νεότητα, ενώ κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για το μέλλον του περιβάλλοντος, αλλά και τον ρόλο των ανθρώπων στη μέχρι στιγμής καταστροφή του»

νόημα στον βιωμένο χρόνο, αλλά ταυτόχρονα κι ο τρόπος της Ντούμπρου μας μιλάει και για όλα όσα την αφορούν και δομούν τον χαρακτήρα της. Είναι όμως και μια μέθοδος για να μάθει να παρατηρεί γύρω της, να επαναξιολογεί τα ως τότε δεδομένα, να συνθίσει να βλέπει τον κόσμο με άλλα μάτια. Πιθανόν και με τα μάτια (ματιά) που είχε κάποτε. Όταν ακόμα και μέσα από την αδράνεια ενός βιβλίου, εκείνη μπορούσε να κάνει νοερά ταξίδια, να μπει στη θέση του άλλου, να ανακαλύψει κάτι καινούργιο που δεν της είχε περάσει ποτέ από το μυαλό, να αναθεωρήσει όσα πίστευε. Είναι η διαδρομή μιας γυναίκας, ο τρόπος που εξελίσσεται στον χρόνο, όσα τη συνδέουν με τον παλιότερο εαυτό της κι όσα έχει δικαίωμα να πετάξει γυρνώντας σελίδα.

Όσο διάβαζα το βιβλίο αναρωτιόμουν, γιατί η συγγραφέας επέλεξε τον Αρκτικό για τελικό προορισμό αυτού του ταξιδιού; Ίσως γιατί είναι «το τελευταίο σύνορο», όπως μουρμουρίζει ένας επιβάτης, ή επειδή «ήθελα να δω έναν τόπο δίχως σύνορα, δίχως χαρακίτζη», όπως ομολογεί ο σύζυγος που σύρθηκε επί της ουσίας στο ταξίδι που διακαώς επιθυμούσε η συμβίβου-αφηγήτρια. Μάλλον όμως γιατί ο Αρκτικός ήταν το υπέρτατο ταξίδι τους, μετά από όλα όσα είχαν κάνει για χρόνια. Γιατί ο Αρκτικός είναι η μετωνυμία της αναζήτησης της αγάπης, της αναζήτησης του ίδιου τους του εαυτού. Είναι τελικά ένα εσωτερικό ταξίδι, ένας αναστοχασμός πάνω στην ανθρώπινη φύση και τις ανάγκες της. Μπορεί να είναι το όριο που δεν πρέπει να υπερβείς ή το τέλος μιας πολυετούς πορείας ζωής. Ίσως πάλι να είναι η ευκαιρία να επαναπροσδιορίσεις τις αξίες και τις πραγματικές σου ανάγκες, διαχωρίζοντας τις ευκρινείς από τις επιπλάστες και να εκτιμάς στο τέλος την ομορφότερη από τις λέξεις των Ινουίτ, «nuannaarraq, που σημαίνει να απολαμβάνεις στο έπακρο το γεγονός ότι είσαι ακόμα ζωντανός».